

Pukovnik
Marijan VIDAS
diplomirani ekonomista

RACIONALNO KORIŠĆENJE SREDSTAVA—NEPOSREDAN DOPRINOS BORBENO-TEHIČKOJ SPREMNOSTI ARMIIJE

Dvodnevnom savetovanju o racionalnosti i ekonomičnosti raspolaganja sredstvima JNA¹ prethodile su rasprave u komandama armija, RV i PVO, VPO i VP Titograd o tome kako da se što racionalnije i ekonomičnije iskoriste postojeća materijalno-tehnička baza i društveni dinar namenjen JNA. Time su obezbeđene najšire mogućnosti da što veći broj najodgovornijih starešina iz jedinica, komandi, ustanova i škola učestvuje u utvrđivanju i ostvarivanju načela racionalnosti i ekonomičnosti u raspolaganju ogromnim sredstvima koje je društvo izdvojilo i izdvaja za modernizaciju, život i rad svojih oružanih snaga.

Već sam način pripremanja tih rasprava i savetovanja, način njihovog rada, ocene i zaključci na njima nedvosmisleno ukazuju na to da je u bogatoj praksi armijskih kolektiva odlučno prevaziđeno shvatanje prema kome se pitanje racionalnosti i ekonomičnosti svodilo na rasprave o perifernim problemima i na akcije štednje, i to ponajpre kod materijalnih službi pozadine ili u nižim jedinicama, gde se sredstva neposredno troše. U stvari, pitanjima racionalnosti i ekonomičnosti se prišlo sa suštinske strane — da se njihovim ostvarivanjem obezbeđuje stalno ugrađivanje svih načela i principa vojne ekonomike u ukupnoj aktivnosti JNA i oružanih snaga u celini. Ta načela se sve šire i dosledno ugrađuju u rad svih komandi i prisutna su u svim aktivnostima — od donošenja najkrupnijih odluka do izvršenja svakog zadatka. Takvim radom se, pored ostalog, dolazi

¹ Održano u SSNO 31. maja i 1. juna 1976; sem osnovnog referata podneto više koreferata, a u raspravi učestvovalo više od 40 starešina.

do merljivih ekonomskih efekata, a rezultati koji su postignuti proizlaze iz celokupne višegodišnje aktivnosti svih subjektivnih faktora u JNA — vojnika, starešina, komandi, organizacija SKJ i SSOJ, sindikata i dr.

Racionalno i ekonomično korišćenje materijalno-tehničkih i finansijskih resursa u Armiji zadnjih godina je često bilo na dnevnom redu. U tom smislu su SSNO i Konferencija organizacije SK u JNA, u okviru analiza pitanja vojne ekonomike, usvojili veliki broj konkretnih zaključaka koji su sve subjektivne faktore pokrenuli na veće lično angažovanje, studiozniji prilaz rešavanju pitanja iz materijalne sfere, veću ličnu i kolektivnu odgovornost i dr., što se pokazalo kao efikasan put za sve šire korišćenje rezervi koje se nalaze u pojedinim strukturama i delatnostima JNA, čime se najneposrednije utiče na povećanje stepena borbena-tehničke spremnosti jedinica i ustanova i, u krajnjem, na jačanje sistema opštenarodne odbrane.

Praksa pokazuje da se u ostvarivanju principa racionalnosti i ekonomičnosti u korišćenju sredstava najviše postiglo u onim vojnim kolektivima gde su dominirala pitanja: racionalne i efikasne organizacije rada; stila i metoda komandovanja — upravljanja i odlučivanja; donošenja optimalnih odluka na svim nivoima; pravilnog izbora prioriteta zadataka i potreba; stručnog obrazovanja kadrova svih profila; usavršavanja i dogradnje organizacije i formacije; usklađivanja tehničkog faktora sa objektivno datim ljudskim i materijalnim mogućnostima zemlje; primene naučnih principa u rešavanju problema pri izvršavanju zadataka; maksimalne mobilizacije subjektivnih faktora i razvijanja svesti o potrebi odgovornog odnosa prema sredstvima koje društvo izdvaja za jačanje odbrane.

DOPRINOS JNA STABILIZACIJI PRIVREDE

Samoupravno društvo obezbeđuje tako značajna materijalna sredstva za modernizaciju, život i rad svojih oružanih snaga da se njima omogućava i obezbeđuje realizacija svih prioriternih programa i zadataka. Visina tih sredstava iz godine u godinu se povećava, srazmerno rastu nacionalnog dohotka, čime se znatno ublažava nepovoljan uticaj stalnog povećanja cena. Tim sredstvima u celini su postignuti zadovoljavajući rezultati, o čemu govore i ocene Desetog kongresa SKJ o dostignutom stepenu borbena-tehničke spremnosti JNA i oružanih snaga u celini. Upravo govoreći o tome, drug Tito je na Kongresu naglasio: »Nema te cijene koju naše društvo nije spremno da plati kada je u pitanju čuvanje njegove slobode i nezavisnosti. Potrebe za daljom modernizacijom odbrane zahtijevaju da

se, u skladu sa ekonomskim razvojem i našim mogućnostima, odvajaju odgovarajuća materijalna sredstva. Moramo se i dalje zalagati za solidarnost radnih ljudi i građana u obezbjeđenju tih sredstava, ali i za njihovo racionalno korišćenje».

Cena opremanja i izdržavanja sve efikasnijih oružanih snaga i, u okviru njih, operativne armije sve je veća, jer i sve brži razvoj nauke i tehnike u svetu prati veoma brz razvoj ratnih materijalnih sredstava i jačanje oružane snage uopšte. A da bi razvoj naše armije išao ukorak sa razvojem savremene tehnike, što je jedna od značajnih pretpostavki stalnog jačanja njene borbene spremnosti i povećanja sposobnosti da se odupre i tehnički modernije opremljenom agresoru — potrebe za novim, većim sredstvima za razvoj, opremanje i obezbeđenje života i rada Armije iz godine u godinu rastu. Te potrebe su veće i brojnije zbog činjenice da se u opremanje Armije stalno uvode nova tehnička sredstva čije korišćenje i održavanje, kao i obuka ljudstva za to, zahtevaju sve veće troškove, kao i zbog zahteva da se lični i društveni standard pripadnika Armije stalno usklađuje sa stalnim uzlaznim kretanjima životnog standarda u zemlji.

Prema tome, Armija se nalazi u poziciji da limitiranim sredstvima, usklađenim sa mogućnostima društva, obezbeđuje planirani, sve viši nivo svoje borbeno-tehničke spremnosti. Upravo taj zahtev ukazuje na potrebu da se korišćenje svih raspoloživih resursa stavi u prvi plan, što je utoliko značajniji zahtev jer se ostvaruje u uslovima kada društvo čini značajne napore da što stabilnijim privređivanjem i sprovođenjem mnoštva mera štednje obezbedi planirani rast društvenog proizvoda i jačanja reproduktivne sposobnosti privrede u celini. Na taj način se osigurava korelaciona veza čija je suština u tome da stabilna i jaka privreda obezbeđuje borbeno spremne oružane snage.²

² Predsednik Saveznog izvršnog veća Džemal Bijedić, podnoseći ekspozice na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća republika u Skupštini SFRJ o predlogu društvenog plana za period od 1976. do 1980. između ostalog je rekao: »Novi kvaliteti privređivanja podrazumevaju daleko veću odgovornost i efikasnost u korišćenju društvenih sredstava, a to znači fiksnih i obrtnih fondova naše privrede i drugih društvenih delatnosti, fonda radnog vremena, znanja i proizvodnih iskustava — neiscrpnih mogućnosti za stvaralaštvo radnog čoveka koje pruža naš samoupravni sistem. Ove promene i ciljevi ukupnog društvenog privrednog razvoja mogu se ostvariti samo u uslovima mira i bezbednosti zemlje. Polazeći od toga, a imajući u vidu realnost sveta u kojem živimo, položaj naše zemlje i našu politiku na međunarodnom planu, dogovoreno je da se za potrebe finansiranja JNA u narednom srednjoročnom razdoblju stopa izdvajanja iz nacionalnog dohotka poveća na 6,17 odsto, čime se obezbeđuju stabilna sredstva za JNA. Veliki deo ovih sredstava biće usmeren na intenzivnu modernizaciju savremenih borbenih sredstava koja su značajna za odbranu naše zemlje«.

Kao veliki potrošač robe i usluga Armija svojim ponašanjem na tržištu i strukturom potrošnje snažno deluje na ukupne tokove privrede i zbog toga ponašanje svih struktura JNA u sferi poslovanja, upravljanja i rukovanja složenom materijalno-tehničkom bazom i znatnim finansijskim sredstvima, što odražava svest i ličnu i kolektivnu odgovornost pripadnika Armije. Govoreći na VII sednici Konferencije organizacije SK u JNA (1973. godine), general armije i član Predsedništva SKJ Nikola Ljubičić je, pored ostalog, rekao: »Smatram da je sada jedan od najvažnijih zadataka, ako ne i najvažniji, svih komunista i svih ustanova u našoj armiji da što ekonomičnije i što racionalnije usmjeravaju čitavu armijsku djelatnost. Mislim da komandnim i upravnim putem treba da usmjerimo sve inicijative radi ekonomičnijeg trošenja budžetskih sredstava i što racionalnije djelatnosti u cjelini. Sve naše odluke i sva naša rješenja treba da budu prožeti duhom racionalizacije; moramo da donosimo takve odluke i takva rješenja koji će nam omogućiti najracionalnije poslovanje.

Ovom problemu u Armiji pridajemo veliki značaj, pogotovu u današnje vrijeme, kada se čitava zemlja bori za stabilizaciju i ekonomičnije poslovanje.

S razlogom smatram da mjere stabilizacije imaju ne samo ekonomski nego i politički značaj. I ovo što radimo u Armiji ima, takođe, ekonomski i politički značaj za razvoj naših oružanih snaga, pa i za rješavanje te problematike u našem društvu u cjelini. Smatram da ekonomska stabilizacija najneposrednije doprinosi političkoj stabilizaciji. Otuda s razlogom možemo tvrditi da naše ekonomsko ponašanje odražava našu političku svijest, naše razumijevanje cjelokupnog nastojanja u društvu da se postigne privredna stabilizacija kao jedan od bitnih ciljeva inicijative Saveza komunista i druga Tita...«

ULOGA I ZNAČAJ SUBJEKTIVNOG FAKTORA

Organizacija SK i komandovanje svojim delovanjem nastoje da se sve subjektivne snage u Armiji tako organizuju da postojećim sredstvima obezbede ostvarivanje svih planiranih zadataka iz domena borbeno-tehničke spremnosti, ispoljavajući samoinicijativu u radu i puno razumevanje za sva društveno-politička kretanja, što je i u prirodi društveno-političkog bića JNA kao oružane sile svih naših naroda i narodnosti.

Subjektivni faktori u Armiji su nosioci borbe za veću racionalnost i ekonomičnost i od njihovog odnosa i rada umnogome zavisi

u kojoj će se meri postavljeni zadaci realizovati. U tome posebno važnu ulogu ima komandovanje, odnosno upravljanje, jer je ono nosilac odluka u kojima, uporedo s interesima jačanja borbene spremnosti, moraju biti zastupljeni i ekonomski faktori. To organe komandovanja i upravljanja stavlja u poziciju da utiču na tokove planiranja, korišćenja i trošenja sredstava, ali pored tih organa kao subjektivnih faktora značajno utiču i organizacija SKJ, organizacija SSOJ, vojni kolektivi i dr., jer se samo usklađenim i zajedničkim radom mogu izvršiti svi postavljeni zadaci.

Uloga subjektivnih faktora na tom području života Armije umnogome zavisi i od toga kako svaki od njih i svi oni zajedno shvataju značaj i potrebu stalnog insistiranja na racionalnom i ekonomičnom korišćenju sredstava. Sve analize ukazuju na to da celokupni sastav JNA upravo u tome i vidi svoj doprinos stabilnijem privređivanju u društvu i jačanju borbene spretnosti i poboljšanju sopstvenog ličnog i zajedničkog standarda. Široko je prihvaćen stav da se celokupnom materijalno-tehničkom i finansijskom sferom mora poslovati po principima dobrog privrednika, a to znači racionalno i ekonomično. Tako složeni zadatak ne može biti obaveza samo pojedinih nosilaca zadataka, što, uglavnom, znači organa pozadine; ta složena i sve razuđenija aktivnost je briga svih struktura i pojedina u JNA, a prevashodno komandovanja i upravljanja; oni taj zadatak prihvataju kao zajednički i u njegovom ostvarenju vide neposredan sopstveni interes, što je garancija da će se na planu racionalnosti i ekonomičnosti postizati sve zapaženiji rezultati.

PREDLOG ODLUKE U VIŠE VARIJANATA

Svaka odluka komandovanja pruža široke mogućnosti za racionalno korišćenje i upotrebu materijalno-tehničkih i finansijskih resursa. Baš zbog toga se pitanjima pripremanja odluka i odlučivanja o angažovanju, raspodeli i upotrebi sredstava, kojima se obezbeđuje borbeno-tehnička spremnost jedinica i komandi, posvećuje sve veća pažnja. Prilikom odlučivanja se ocenjuje i veličina angažovanih sredstava i efekti koji se postižu. Prirodno je da odluke kojima se rešavaju bitna pitanja za život i rad u Armiji, borbeno-tehničku spremnost i standard njenih pripadnika podrazumevaju i velika sredstva, zbog čega se i pripremaju sa posebnom pažnjom i odgovornošću. To ukazuje na potrebu da se predloži takvih odluka prave u više varijanata, što pruža mogućnost da se izabere najoptimalnija. Ta potreba je tim značajnija što se takvim odlukama neposredno opre-

deluju pravci, obim i struktura potrošnje, što ima i širi, društveni značaj. Što je viši nivo odlučivanja, to je ta potreba izrazitija, jer je reč o opredeljivanju za to da li će se raspoloživa sredstva usmeriti na bitne ili manje značajne elemente borbena-tehničke spremnosti jedinica i komandi, odnosno Armije u celini.

U težištu borbe za ostvarivanje načela racionalnog i ekonomičnog korišćenja sredstava jeste stalna tehnička i kadrovska modernizacija, a tako je i do sada bilo. Pri tome se pokazuje da ta načela treba neprekidno ugrađivati u celokupni sistem rukovođenja i odlučivanja, u metod rada svake komande i svakog starešine. To svakog starešinu stavlja pred odgovornost ne samo za izvršenje postavljenih zadataka već i za njihovu ekonomsku stranu.

Opšti i posebni uslovi za racionalno i ekonomično raspolaganje sredstvima sve su povoljniji. U poslednjih nekoliko godina nižim komandama su data veća prava u raspolaganju sredstvima, čime je omogućeno razvijanje inicijative u pogledu usmeravanja sredstava na zadatke koji su najznačajniji sa stanovišta jačanja borbena-tehničke spremnosti. Pri tome se pokazuje da sistem komandovanja i organizacija rada pružaju neiscrpne mogućnosti i na području racionalizacije, što upućuje na zaključak da je nužno stalno kritički ocenjivati i usavršavati sistem i metod rada i rukovođenja nastojeći da se iznalaze najpovoljnija organizacijsko-formacijska i druga rešenja, pospeše veća aktivnost i savremenije praćenje i vrednovanje rezultata rada, poveća odgovornost za angažovanje sredstava prilikom donošenja odluka i izvršavanja postavljenih zadataka.

PLANIRANJE ZADATAKA I SREDSTAVA

Usvojeni sistem planiranja zadataka i sredstava daje nižim jedinicama više prava da u procesu planiranja utvrđuju prioritetne zadatke i u tom pravcu usmeravaju odgovarajuća finansijska sredstva. Takva uloga u planiranju pretpostavlja veću odgovornost starešina i komandi za ekonomičnije i efikasnije korišćenje sredstava. Time se finansijski planovi sve neposrednije vežu sa planovima rada, obuke i sl.

Da bi planiranje dobilo odgovarajući značaj i postalo instrument efikasnijeg rada, ono postaje sve značajnija funkcija komandovanja. Toj funkciji se mora i dalje poklanjati odgovarajuća, sve veća pažnja, jer je to uslov ne samo organizovanog postavljanja zadataka već i praćenja izvršenja svakog od njih. Otuda planiranje nije sektorska funkcija, već instrumenat odlučivanja, a samo izrada

planova se može prepustiti odgovarajućim profilima stručnjaka. Uslov da se planom postigne odgovarajući cilj jeste da on bude sveobuhvatan, čime se vanredni zadaci svode na najmanju meru, a obezbeđuje integritet svih planiranih zadataka i njihovo materijalno-finansijsko pokrće.

General-potpukovnik Miloš Šumonja, rukovodilac savetovanja u SSNO, je u vezi sa planiranjem u završnoj reči rekao: »Nama je planiranje, s gledišta angažovanja i trošenja sredstava, jako značajno. I tu smo postigli vidne rezultate. Međutim, to traži dalju dogradnju. Ima još problema i pitanja koja treba dograđivati, usavršavati i povezivati. Pri tom treba sagledavati cjelokupni sistem narodne odbrane, sistem oružanih snaga. To mora da bude jedan sistem. Ne bismo smjeli da pravimo planove koji nemaju u sebi uključene i materijalno-finansijske, kadrovske i sve druge elemente koji ga čine kompleksnim. Praksa ukazuje da tu još nismo učinili sve što je potrebno. Ovdje je u diskusiji ukazano na to da kada napravimo dobre planove onda je vrlo malo vanrednih zadataka. Cijenim da je to viši stepen planiranja. Onaj ko ima mnogo vanrednih zadataka — nije dobro planirao. To pokazuje da su u planiranju velike mogućnosti.«

RUKOVANJE, UPOTREBA I ODRŽAVANJE TMS

Složena savremena tehnika — kojom sada raspolaže JNA i koja će se uvesti u narednom periodu, zahteva velike izdatke za njenu eksploataciju, održavanje i obuku ljudstva na njoj. Da bi se obezbedilo što bolje održavanje postojeće i uvođenje nove tehnike, stalno se osavremenjuju nastavni planovi i programi obuke na njoj, programi njenog održavanja i čuvanja, te održava neprekidna veza sa proizvođačima u zemlji radi obezbeđenja rezervnim delovima i potrošnim materijalom. Upravo zbog takvog odnosa prema tehnici poslednjih godina se beleži znatan napredak u njenom održavanju, resursima eksploatacije i remontovanju.

Tehnička modernizacija JNA pretpostavlja celovit prilaz perspektivnom rešavanju i obezbeđenju potrebnih profila stručnih kadrova u skladu sa usvojenim planovima razvoja JNA i oružanih snaga u celini. S tim u vezi samo uvođenje novih TMS već ukazuje na potrebu da se preispita postojeći sistem njihove eksploatacije, razume se u skladu sa našim ljudskim, materijalnim i tehničkim mogućnostima.

IZGRADNJA INVESTICIONIH OBJEKATA

U Armiji se za izgradnju, adaptaciju i održavanje postojećih građevinskih objekata godišnje troše znatna finansijska sredstva. Sama ta činjenica obavezuje komande da pitanju planiranja i upotrebe tih sredstava poklanjaju sve veću pažnju. Praksa ukazuje na potrebu da jedno od težišta u planiranju bude na smanjenju objekata malih investicionih vrednosti, jer njihov relativno velik broj deluje na usitnjavanje plana i dekoncentraciju poslova, što utiče da se i u ovoj aktivnosti postignu veći ekonomski efekti. U svakom slučaju suočavamo se sa sve izrazitijim zahtevom da se planiranje objekata neposrednije povezuje sa modernizacijom i urbanizacijom vojnih kompleksa.

Prioritetno mesto u tom domenu pripada stvaranju i ostvarivanju takvih planova prostornog uređenja i urbanizacije koji će omogućavati i obezbediti izgradnju kasarnskih celina koje će imati karakter vojnih kompleksa. Takvom koncentracijom postižu se brojne uštede u transportu, energetici, uštedi vode, održavanju objekata infrastrukture itd. Zahtevi za što ekonomičnijom izgradnjom upućuju na orijentaciju na tipsku projektnu dokumentaciju, kao i na širu primenu montažno-demontažnih objekata.

Stambena izgradnja u Armiji je iz godine u godinu sve intenzivnija. Armija, pre svega zbog organizovanosti, gradi stanove koji su 10—15 procenata jeftiniji od drugih. Iskustva ukazuju da je jedan od uslova za postizanje boljih rezultata — da se odgovarajuće armijske službe još bolje organizuju, detaljnije razrađuju programi gradnje, obezbede stručno ugovaranje, efikasna nadzorno-kontrolna služba i sl. Pitanja gazdovanja stambenim fondom i održavanja stanova stalno su na dnevnom redu. Sredstva koja se dobijaju putem jedinstveno utvrđene stanarine za sve garnizone u zemlji pokrivaju dobar deo potreba za tekuće investiciono održavanje, u čemu sadašnja, armijska, organizacija pokazuje mnogo više inicijative i smisla za racionalnost nego dosadašnja stambena preduzeća. Jedan od puteva efikasne zaštite armijskog stambenog fonda jeste traženje i nalaženje najefikasnijih mera za stimulisanje nosilaca stanarskog prava, pogona, sekcija itd. u održavanju stanova.

OBUKA I VASPITANJE

Prema značaju za jačanje borbene spremnosti i obimu sredstava koja se ulažu u organizovanje nastavno-obrazovnog procesa obuka i vispitanje, kao vid aktivnosti Armije, zauzimaju jedno od prioritet-

nih mesta. Baš zbog toga je ostvaren vidan napredak u sistemsko-normativnom regulisanju organizacije, materijalno-finansijskog obezbeđenja i izvođenja obuke i vaspitanja. To je značajno doprinelo da se stepen obučenosti i osposobljenosti jedinica, komandi i starešina aktivnog i rezervnog sastava podigne na viši nivo. Jedinice i službe su stvorile odgovarajuću materijalnu bazu, koja je neophodna za efikasno i racionalno obučavanje, čime se postižu znatne uštede i u resursima tehnike.

Nastavno-obrazovni proces podrazumeva složenu tehnologiju u čijem izgrađivanju i realizaciji učestvuju brojni nastavni faktori. Od organizacije tih faktora i načina korišćenja tom tehnologijom zavisi i uspeh u obuci i vaspitanju koji, u krajnjem, pokazuju s koliko su racionalnosti planovi izrađeni i, naročito, realizovani. Otuda svako okupljanje i što angažovanije uključivanje u realizovanje planova borbena-tehničke spremnosti i obučenosti doprinosi u racionalizaciji i obezbeđuje sve bolje sveukupne efekte. Pokazuju se kao veoma uprošćena ona gledanja koja zastupaju mišljenja da se u nastavi i obuci ne može ekonomisati sredstvima. Naprotiv, uspeh u obuci mora biti srazmeran utrošenim sredstvima.

U narednom periodu naponi na području obuke i vaspitanja treba da se kreću ka daljem osavremenjavanju planiranja, organizacije i izvođenja; intenzivnijeg rada na usvajanju i realizaciji novih normativa; efikasnijeg korišćenja materijalno-finansijske baze; razvijanja pravilnog odnosa prema tehnici i naoružanju kao društvenim sredstvima itd.

Šire gledano, savremeno organizovani obuka i vaspitanje ukazuju na potrebu dalje realizacije i ekonomičnijeg školovanja u vojnim školama svih profila kadrova, motivisanja mladih iz svih nacionalnih i socijalnih sredina da se opredeljuju za vojni poziv, efikasnijeg organizovanja nastave i vaspitanja, realnijeg planiranja i dr.

U celini uzev, za obuku i vaspitanje u Armiji izdvajaju se značajna društvena sredstva, što, sa stanovišta racionalizacije i ekonomije, pruža neizmerne mogućnosti da se postojećim sredstvima i većim angažovanjem svih zainteresovanih subjekata postižu i veći rezultati u celini.

NOVI SISTEM POZADINSKOG OBEZBEĐENJA — PRILOGA RACIONALIZACIJI I EKONOMIČNOSTI

Polazište novog sistema pozadinskog obezbeđenja jeste objedinjavanje svih poslova iz domena materijalnog i zdravstvenog obezbeđenja — na garnizonskom, kasarnskom i međugarnizonskom prin-

cipu, što ceo sistem i čini efikasnijim. Ono na čemu u daljoj njegovoj dogradnji treba insistirati jeste zahtev da se sistem, pored zadovoljavanja mirnodopskih potreba, prilagođava ratnim uslovima. Praksa pokazuje da će taj sistem biti u toliko efikasniji i racionalniji u koliko ga usvaja i prihvata što širi krug pripadnika Armije, odnosno svi zainteresovani faktori, i u kojoj meri se bude radilo na njegovoj daljoj dogradnji, prateći sva nastojanja na planu unapređenja naših doktrinarnih rešenja i usklađujući ga sa materijalnim mogućnostima društva u celini.

Sistem omogućava svakoj službi iz okvira sektora pozadine da postiže sve vidljiviji napredak u racionalnosti i ekonomičnosti, što predstavlja nov kvalitet, ali i ne znači da su time iscrpljene sve rezerve i mogućnosti. U narednom periodu treba posvetiti veću pažnju svim vidovima armijske potrošnje, kako bi se što kvalitetnije ovladalo ekonomsko-finansijskom sferom, i to sa stanovišta globalnih pristupa, kretanja i cirkulacije finansijskih i materijalnih sredstava. To je tim potrebnije jer ta oblast sadrži vrlo složenu, pa i heterogenu problematiku, budući da je reč o sanitetu, saobraćaju, tehnici, finansiranju, ishrani i odevanju i sl., to još u veoma složenim uslovima na tržištu roba i usluga. Visoka organizovanost svih struktura u Armiji i izbor težišnih pitanja i smišljeno nastojanje da se ona efikasno reše — put su za rešavanje i tih problema.

MATERIJALNO I FINANSIJSKO POSLOVANJE

S obzirom na njihov veliki značaj, sve su oštiri zahtevi za što bržu i veću racionalizaciju i unapređenje efikasnosti rada materijalnog i finansijskog poslovanja. S razlogom se ukazuje da je ta aktivnost u JNA dosta opterećena računskim, administrativnim i blagajničko-budžetskim prilazima i rešenjima, što uslovljava nedovoljno prisustvo ekonomskog faktora. U tom pogledu situacija u Armiji je, za razliku od privrede, dosta specifična. Naime, u privredi sam zakon reprodukcije upućuje na iznalaženje novih rešenja i ulaganja novih napora, dok u JNA to mora biti nastojanje da se postojećim sredstvima obezbedi planirani nivo borbeno-tehničke spremnosti. To što se u praktičnoj delatnosti naginje administrativnoj proceduri često za posledicu ima rezultat koji je skuplji od uložених sredstava, što ne znači da proceduru oko utvrđivanja manjkova i naplate oštećenja treba zanemariti, tim pre jer to, pored ekonomskih efekata, ima i nesumnjiv značaj. Međutim, pri svemu tome je nužno voditi računa šta se dobija u celini.

U oblasti materijalnog i finansijskog poslovanja u osnovi postoje dobri propisi, koji omogućavaju da se svi postavljeni zadaci izvršavaju dobro i na vreme. Međutim, u izvršavanju zadataka ima različitih rezultata, pa je i s tog stanovišta veoma značajno da se oni koji postižu dobre rezultate još češće ističu za primer, a njihova iskustva šire koriste. Uz to, one koji su ostvarili bolje rezultate treba i efikasnije stimulisati podstičući stvaralački rad vojnika, starešina i komandi. Rezultate ostvarene na taj način treba vrednovati i time što će im se sve veći deo tako ostvarenih sredstava ostavljati na raspolaganju za pokrivanje onih zadataka koje nisu planirali, kao i za povećanje opšteg i ličnog standarda pripadnika te jedinice.

NEPOSREDNI ZADACI I OBAVEZE NA PLANU RACIONALNOG KORIŠĆENJA MATERIJALNO-TEHNIČKIH I KADROVSKIH RESURSA

U zaključcima savetovanja, na kome se posebno raspravljalo i o pitanjima koja su naznačena u ovom prilogu, ukazano je na težište pitanja na čijem će se rešavanju angažovati starešine i komande u planiranju i sprovođenju mera za racionalno i ekonomično korišćenje sredstava. U njima se, pre svega, naglašava da sve veća modernizacija, bolje i savremenije opremanje i naoružanje Jugoslovenske narodne armije, usvojena strategija oružane borbe, te usavršavanje sistema pozadinskog obezbeđenja — zahtevaju takvu organizaciju rada koja će obezbediti da se efikasno izvrše svi postavljeni zadaci i da se postiže sve veći stepen bojeve gotovosti uz što niži utrošak novčanih sredstava. Upravo zbog toga je nužno stalno kritičko preispitivanje i usavršavanje sistema i metodologije rukovođenja i smišljeno nastojanje da se u praksi opredeljuje za što racionalniju i efikasniju organizacijsko-formacijsku strukturu jedinica i komandi. Pretpostavka za uspeh i na tom području delovanja Armije jesu bolja organizacija rada i efikasnija aktivnost komandi, savremenije praćenje rezultata rada i povećanje odgovornosti za neekonomično angažovanje i neracionalno trošenje sredstava prilikom donošenja odluka i izvršavanja zadataka. Zadaci koji proizilaze iz svega što je prisutno na ovom i prethodnim savetovanjima u osnovi sadrže sledeće:

Celovitiji prikaz sistema planiranja obezbeđuje da se na svim nivoima postigne jedinstvenost plana rada i planova zadataka i finansiranja, čime se eliminišu primeri da se odvojeno planiraju zadaci — bez istovremenog planiranja sredstava. Prilikom planiranja bitno

je da se obuhvate ukupna aktivnost, zadaci i potrebe maksimalno se zalažući da se što pravilnije oceni prioritet potreba i donese što optimalnija odluka, kako bi se raspoloživim sredstvima postigli najpovoljniji rezultati u podizanju borbene gotovosti. Takav odnos će nametati potrebu da se u propisima izvrše određene izmene i izrade funkcionalnija metodološka rešenja, i to za planiranje i praćenje izvršenja planova i ocenjivanje postignutih efekata, te da se usavrše normativi za objektiviziranje raspodele sredstava i ocenjivanje uspeha u izvršenju zadataka.

Novi sistem pozadinskog obezbeđenja zahteva sve ekonomičnija i racionalnija rešenja u njegovoj primeni. On podrazumeva ubrzanje procesa objedinjavanja pozadinskih funkcija, pri čemu se posebno vodi računa da se obezbedi nesmetan prelaz na rad u ratnim uslovima. U tom smislu su, u opitnim garnizonima, postignuta vredna iskustva.

Ostvarivanje zahteva za ekonomičnim i racionalnim raspolaganjem sredstvima niukom slučaju ne mogu negativno uticati na izvršenje zadataka i naređenja, a to znači da se neizvršavanje zadataka i naređenja u bilo kom području života ne može pravdati sprovođenjem zahteva za ekonomičnim raspolaganjem sredstvima i štednjom. U stvari, pravilnim planiranjem treba obezbediti da se ne postavljaju takvi zadaci koji nisu pokriveni odgovarajućim finansijskim sredstvima, što podrazumeva planiranje i izvršavanje svih zadataka prema prioritetu uz što ekonomičniju upotrebu sredstava i postizanje maksimalnih ukupnih efekata.

Vojnička stručna radna snaga sve više se koristi. Sa ovom praksom treba nastaviti dok god za to postoji ekonomski interes a nije na štetu obuke, i to i za radove u režiji i za druge poslove. Time se, pre svega, mnogi zadaci mogu ekonomičnije obaviti, a putem radova u režiji jedinice se, sem ostalog, bolje organizuju i za ratne uslove, kada neće biti mogućnosti za korišćenje civilnog sektora u onoj meri u kojoj je to moguće u miru. Sve to ukazuje na potrebu da se pri izradi formacija nastoji da se plaćena radna snaga, gde god je to moguće, zameni vojničkom.

Šire ekonomsko obrazovanje armijskih kadrova jedna je od pretpostavki za postizanje novih uspeha. U stvari, svi kadrovi moraju da poznaju osnovne zahteve i principe u raspolaganju sredstvima i u poslovanju, razume se zavisno od funkcija koje obavljaju, pri čemu stručni kadar za pojedine poslove i radna mesta treba osposobljavati i na postdiplomskim studijama. Problematika iz domena ekonomike u određenom obimu mora biti prisutna u programima svih

naših škola, i to ne samo kao izdvojena oblast, već integrisana u celokupan program obrazovanja i vaspitanja. Za šire ekonomsko obrazovanje dobro će doći organizovanje seminara i kurseva, a i stručna obuka starešina je pogodan oblik za razradu te problematike i podrobnije upoznavanje sa zapisima.

Smanjenje i pojednostavljivanje postupaka u poslovanju i administraciji zahtev su vremena, tim pre jer je oblast poslovanja, i pored postignutih rezultata, još toliko opterećena administracijom da nepotrebno angažuje starešine odvlačeći ih od osnovnih zadataka. Tu se ne radi samo o vođenju dokumentacije i preko potrebnom administriranju, već o duboko ukorenjenom shvatanju da se ništa ne može uraditi bez opširne prepiske.

Za naučnoistraživački rad u oružanim snagama odvajaju se znatna sredstva, koja omogućavaju bolje organizovanje i veće napore da se dođe do što praktičnijih i primenljivijih rezultata. Taj rad valja ubuduće orijentisati naročito u oblasti vojne ekonomike, pored onoga što čini teoretske rasprave na izučavanje praktičnih problema, iznalaženje praktičnih rešenja i davanje predloga za unapređenje prakse.

Ekonomično korišćenje sredstava u domenu obuke i vaspitanja dalo je dobre rezultate, što je pouzdan putokaz za budući rad. Pojave neracionalnosti se još ispoljavaju u gradnji netipskih objekata, u predimenzioniranom i nedovoljno funkcionalnom opremanju kabineta u nekim jedinicama i vojnim školama i sl. Uspeh u obuci je sve srazmerniji utrošenim sredstvima, a težište u toj oblasti ni u pojedinačnim slučajevima ne sme biti na povećanju finansijskih sredstava, već na osavremenjavanju planiranja, organizaciji i izvođenju obuke, na realizaciji novih normativa, intenziviranju i efikasnijem korišćenju postojeće materijalne baze, povećanju produktivnosti obuke u pravilnom korišćenju i održavanju borbenih, nastavnih i drugih sredstava i razvijanju pravilnog odnosa pripadnika JNA prema društvenim sredstvima koja su im poverena na upotrebu.

Postizanje većeg stepena ekonomičnosti u eksploataciji i boljeg održavanja tehničkih materijalnih sredstava jedno je od suštinskih pitanja modernizacije Armije. U stvari, intenzivno uvođenje novih tehničkih sredstava postavlja pred sve komande zahtev da preispitaju postojeći sistem i stepen eksploatacije tih sredstava i da potrebe sa područja borbene obuke i uopšte izgrađivanje borbene gotovosti dovedu u sklad sa ljudskim, materijalnim i tehničkim mogućnostima, polazeći od toga da se u obuci sve više koriste kabineti, školska sredstva, simulatori, nešto starije tehnike i drugih pomagala.

Rezultati postignuti na planu racionalizacije proizvodnje i nabavke ratne opreme, naoružanja i ostalih materijalnih sredstava ukazuju da postoje još veće mogućnosti za ekonomičnije i racionalnije korišćenje finansijskih sredstava namenjenih za te potrebe. S tim u vezi naponi se usmeravaju na: standardizaciju opreme, naročito neborbenih transportnih sredstava; usavršavanje sistema i organizacije nabavki; dugoročnu saradnju i ugovaranje; korišćenje svih privrednih potencijala zemlje, posebno za razvoj i osvajanje sirovina i repromaterijala za proizvodnju naoružanja i vojne opreme; plansko i organizovano nastupanje na tržištu; bolje informisanje o kretanju cena; izbor najpovoljnijih ponuđača, čime se pozitivno utiče na smanjenje cena i stabilizaciju tržišta; pravovremenost pokretanja i ugovaranja nabavki itd.

Za ekonomičniju investicionu izgradnju od bitnog je značaja uvođenje plana pripreme. Svako usitnjavanje planova, sa velikim brojem malih zahvata, dovodi do rasipanja snaga i umanjuje efekte. Planiranje se, u stvari, veže za adaptaciju, modernizaciju i urbanizaciju postojećih vojnih kompleksa, a u odlučivanju se opredeljuje za kompleksne zadatke kojima se rešava garnizonska, međugarnizonska, pa i šira problematika. U svakom slučaju prioritetno mesto u planovima pripada prostornom uređenju i urbanizaciji vojnih kompleksa uz orijentaciju na tipsku projektnu dokumentaciju i na primenu montažnih objekata.

Izvođenje radova u režiji daje znatne ekonomske efekte i njih treba unositi u planske zadatke i izvoditi ih na osnovu propisane dokumentacije.

U izgradnji stambenih objekata postignuti su veoma dobri rezultati, ali se ukazuje potreba za detaljnije razrađenim programima pribavljanja, za stručno organizovanim ugovaranjem, efikasnijom stručnom i finansijskom kontrolom u prijemu gotovih i modernizovanih stanova, te za preduzimanjem velikog broja organizacijskih i drugih mera radi što boljeg čuvanja i održavanja postojećeg stambenog fonda. Šire kreditiranje individualne stambene izgradnje, gradnja stanova adekvatnije strukture, podizanje samačkih hotela itd. putevi su bržeg rešavanja stambenih problema u narednim godinama.

Sanitetsko obezbeđenje pripadnika JNA beleži stalan napredak. Međutim, troškovi sanitetskog zbrinjavanja stalno rastu, dok rentabilnost u poslovanju vojnih sanitetskih ustanova opada pri čemu se jedan broj vojnih osiguranika opredeljuje za civilnu zdravstvenu zaštitu, a potrošnja lekova stalno raste. Bolja organizacija rada, veća

pažnja pitanju lečenja u sanitetskim ustanovama van mesta prebivališta, opravdano skraćivanje prosebne dužine lečenja u sanitetskim ustanovama, veći stepen iskorišćenosti kapaciteta, poboljšanje preventivnih medicinskih mera, preispitivanje uzroka otpuštanja vojnika zbog zdravstvenih razloga, osavremenjivanje organizacije i sistema regrutovanja i sl. — pitanja su kojima se u narednom periodu treba češće i studioznije baviti, čime će se i sredstva za sanitetsko obezbeđenje racionalnije koristiti.

Centralizovanjem transporta zabeleženi su vidni uspesi i postignute uštede u broju angažovanih motornih vozila, pređenih kilometara, utrošku goriva, u broju starešina i komandi koje se angažuju na organizaciji i izvršenju transporta itd. To ukazuje na nove mogućnosti u objedinjavanju transporta na svim nivoima (unutrašnji, garnizonski, međugarnizonski-regionalni, armijski i međuarmijski), u prevoženju vlastitim transportom sredstava koja se svakodnevno nabavljaju na tržištu, u doslednoj primeni propisa o eksploataciji i osnovnom održavanju neborbenih motornih vozila.

Objedinjavanje na garnizonskom i širem principu i u domenu intendantskog obezbeđenja, i to u svim njegovim delatnostima, dalo je zapažene rezultate, naročito kada je reč o pripremanju hrane, proizvodnji hleba, generalnim opravkama opreme. U daljoj racionalizaciji i ekonomičnosti intendantskog obezbeđenja veća pažnja će se posvećivati razradi programa mera sa ciljem da se sistem toplifikacije učini što racionalnijim i ekonomičnijim; snabdevanju vodom (kaptiranje sopstvenih izvora tehničke vode, osvajanje vodouređaja za ekonomičniju potrošnju vode, rekonstrukcija mreže i bolje održavanje instalacija) i racionalnijoj potrošnji električne energije. Odgovarajući naponi će se ulagati u dalju integraciju uslužnih delatnosti (pranje, hemijsko čišćenje, opravka odeće, obuće i druge opreme, peglanje, berberske i stolarske usluge i dr.); u formiranje uslužnih servisa, unapređenje organizacije rada u njima i stvaranje boljih materijalnih uslova za njihovo efikasnije poslovanje; u mere za ekonomičniju upotrebu i racionalnije korišćenje odeće i obuće.

Kontroli, analizi i praćenju ekonomičnosti poklanja se velika pažnja. Međutim, analize rezultata rada unutrašnje kontrole i izvršenja planova zadataka i finansiranja ukazuju na nove mogućnosti. Upravo organizaciji i sprovođenju unutrašnje kontrole treba posvetiti veću pažnju, kao i pitanjima usavršavanja i razrade odgovarajućih metoda i sveobuhvatnijih analiza, preduzimanju efikasnijih mera za naplatu raznih potraživanja, raspravljanje utvrđenih nezakonitosti u poslovanju, utvrđivanju manjkova, šteta i primera pre-

vremenskog rashodovanja, te za mobilizaciju šireg kolektiva na otklanjanju utvrđenih propusta u raspolaganju sredstvima. To podrazumeva i češće i efikasnije kontrole — i radi pružanja pomoći i radi sticanja uvida u to kako se izvršavaju postavljeni zadaci.

Sve razvijeniji sistem informisanja omogućava kvalitetnije analize i korišćenje podataka za više nivoe komandovanja. To ukazuje na potrebu sagledavanja obima i složenosti pojedinih izveštaja, otklanjanja pojava dupliranja, utvrđivanja potrebnih vrsta i obima podataka prema nivoima komandovanja, zatim načina analize i korišćenja podataka za ocenu stanja u jedinicama, donošenja pojedinih odluka i preduzimanja potrebnih mera radi materijalnog opremanja i sve racionalnije organizacije informativnog sistema.

Proces decentralizacije prava i odgovornosti podstiče inicijativu svih subjektivnih faktora, polazeći od stanovišta da veća prava, prevashodno, znače više inicijative i više odgovornosti.

Prenošenje i korišćenje iskustava drugih, pogotovu onih koji prednjače u primeni novog sistema pozadinskog obezbeđenja, dobiva prevashodan značaj u čemu se mogu i više nego dosad angažovati armijska štampa i časopisi.

*

Na osnovi usvojenih zaključaka na savetovanju savezni sekretar za narodnu odbranu je već doneo odluke čijim će se ostvarivanjem značajno pospešiti racionalno korišćenje sredstava, što će biti neposredan i značajan doprinos borbena-tehničkoj spremnosti Armije i oružanih snaga u celini. No, ono što je suštinsko u tim i zaključcima i odlukama jeste da sve mere, što znači i tek usvojene, u pogledu ekonomičnosti i racionalnosti u trošenju sredstava ne treba shvatiti kao zahtev za štednju po svaku cenu. Naprotiv, sredstva koja se odobravaju jedinicama i ustanovama treba trošiti do dinara sa jednim ciljem — da se izvrše svi postavljeni zadaci. U stvari, nema ni jedne jedinice u Armiji za koju se može reći da dobija tolika sredstva da bi ona mogla ostati neutrošena. Pri tome treba stalno i uporno preduzimati sve mere da se sredstva troše što ekonomičnije i racionalnije, na prioritetne zadatke, tako da se raspoloživim sredstvima postignu maksimalni efekti u pogledu podizanja borbene spremnosti. Prema stepenu borbene spremnosti jedino i treba ceniti s koliko se racionalnosti poslovalo, a ne prema tome koliko je na kraju godine ostalo neutrošenih sredstava.